

УМОВИ ОПАНУВАННЯ ЦЕНЗОВОЮ ОСВІТОЮ ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

В. В. Литвинова

Державний стандарт освіти – рівень, який повинен досягти учень в освітньому закладі. Все це має особливе значення для дітей з порушеннями слуху, тому що для глухого учня та учня зі зниженим слухом в освітньому закладі кінцевим результатом має бути одержання ценової освіти відповідного ступеня, на який претендує учень. Важливе місце в цій роботі займає корекційно-розвиваюче направлення, яке мусть дати змогу дітям з порушенням слуху в повному обсязі опанувувати освітні галузі Державного стандарту. Чи не найголовніше місце в корекційно-розвиваючому і корекційно-адаптаційному направленні дітей з вадами слуху займає розвиток слухового сприймання та формування мовлення.

Ключові слова: Державний стандарт освіти, корекційно-розвиваюче направлення, мовлення на слухо-зоровій основі сприймання, центри корекційного супроводу, формування вимови та мовлення, звукопідсилююча апаратура.

Требования к усвоению цензового образования детьми с нарушениями слуха

Государственный стандарт образования – уровень, которым должен овладеть ученик в образовательном учреждении. Всё это имеет особенное значение для детей с нарушениями слуха, потому что для глухого ученика и слабослышащего ученика в образовательном учреждении конечным результатом должно быть получение цензового образования соответствующей ступени, на которую претендует ученик. Важное место в этой работе занимает коррекционно-развивающее направление, которое должно дать возможность детям с нарушением слуха в полном объёме освоить образовательные сферы Государственного стандарта. Чуть ли не главное место в коррекционно-развивающем и коррекционно-адаптационном направлении детей с нарушениями слуха занимает развитие слухового восприятия и формирования произношения.

Ключевые слова: Государственный стандарт образования, коррекционно-развивающее направление, речь на слухо-зрительной основе восприятия, Центры коррекционного сопровождения, формирование произношения и речи, звукоусиливающая апаратура.

Requirements for the assimilation of census education for children with hearing impairments

The State Education Standard – a level that a student must master in an educational institution. All this is of particular importance for children with hearing impairments, and then it that for the deaf and hard of hearing students in the student's educational institution should be the end result of getting the appropriate level of education census, which is claimed by a student. An important place in this work is korektsionno razvivalnoe-direction, which should enable children with hearing impairments to fully master the educational sphere of the State standard. Almost the most important place in korektsionno-razvivalnom korektsionno-adaptation and direction of children with hearing impairment is the development of auditory perception and the formation of pronunciation.

Keywords: The State Education Standard, korektsionno razvivalnoe-direction, hearing and speech on the basis of visual perception, the Centers for corrective maintenance, building and pronunciation of speech, sound-amplifying equipment.

Зміни в системі загальної середньої освіти в Україні, створення і введення Державного стандарту освіти обумовлює необхідність розробки стандарту освіти для дітей з особливими потребами, в тому числі і для дітей з порушеннями слуху. Роботу координують Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Інститут спеціальної педагогіки НАПН України.

Державний стандарт освіти обумовлює структуру, зміст та обсяг навчального навантаження, умови функціонування, організацію, рівень освіченості, якого повинен досягти учень в освітньому закладі. Все це має особливе значення для дітей з порушенням слуху, тому що для глухого учня та учня зі зниженим слухом в освітньому закладі кінцевим результатом має бути одержання ценової освіти відповідного ступеня, на який претендує учень.

Важливе місце в цій роботі займає корекційно-розвиваючий напрям, який повинен уможливити дітям з порушеннями слуху опанування освітньої галузі в повному обсязі Державного стандарту. Чи не найголовніше місце в корекційно-розвиваючому і корекційно-адаптаційному напрямку роботи з дітьми з вадами слуху займає розвиток слухового сприймання та формування мовлення.

Можливість самостійного оволодіння мовою, найсуттєвіший критерій ролі слуху в загальному розвитку дитини. У дітей з вадою слуху цей процес не може проходити самостійно, як у дітей з нормальним слухом. Дитина з вадою слуху нездатна самостійно використовувати залишковий слух для накопичення словарного запасу необхідного в процесі оволодіння мовою, для цього їй необхідно створювати спеціальні умови навчання. Діти зі зниженим слухом можуть в невеликій кількості самостійно накопичувати словарний запас і оволодівати елементарним усним мовленням, проте найкращих результатів досягають тільки при умові спеціального корекційно-розвиваючого напрямку навчання, а глухі діти взагалі можуть оволодівати мовою тільки в умовах спеціального навчання.

Засвоєння змісту навчання тісно пов'язане з оформленням та осмисленням мови, тому недостатній розвиток мови й недостатнє володіння нею, заважає дитині з порушенням слуху сприйняттю мовного матеріалу також і при умові наявності правильно підбраної і налаштованої звукопідсилюючої апаратури. Порушення слуху в дитини ускладнює розуміння мови, її осмислення і передачу в процесі навчання та спілкування, навіть у найпростішій формі.

Мова і мовлення недосяжні для таких дітей без спеціальних умов навчання, це має вплив на їхній розумовий розвиток, на оволодіння різними видами діяльності (пізнавальної, ігрової, спортивної, трудової, художньої і т.д.). Мова і розумова діяльність – головні умови в орієнтуванні людини в житті. Розумова діяльність відбивається в мові й випереджає процес і результат практичної діяльності. Отже, недорозвиток мови має великий вплив на одну з найголовніших особливостей загального розвитку дитини – навчальну діяльність, що обумовлює специфіку навчання дітей з вадою слуху.

Розвиток слухового сприймання є джерелом накопичення словникового запасу, що значно розширює можливості мовного спілкування. А мовне спілкування, в свою чергу, сприяє накопиченню словникового запасу, мовленнєвому і загальному розвитку дітей.

Оволодіння мовним спілкуванням залежить від ряду умов: стану слуху, рівня розвитку мови, використання звукопідсилюючої апаратури та її якості, технологій спеціального навчання й майстерності вчителя.

Рівень розвитку мови залежить від збагачення словарного запасу, оволодіння граматичною будовою мови, звуковим складом слова та вимовою в цілому, розумінням мови, читанням її з губ і мовною практикою спілкування.

З розвитком мови дитини з порушенням слуху збільшуються і її можливості слухового сприймання, оволодіння мовою відкриває невичерпні можливості для більш ефективного

розвитку слухового сприймання мови, як в ході спеціальних вправ, так і без них. Сприймання на слух мови залежить від декількох умов: стану слуху та індивідуальних особливостей учня, рівня розвитку мови, спеціально організованого навчання, контексту і ситуації, складності мовних конструкцій, об'єму матеріалу, запропонованого на слух. Чим вищий рівень мовного розвитку, чим більші залишки слуху, чим краще відрегульовано звукопідсилюючий апарат індивідуального використання, тим повніше сприймання дитиною мови на слух, тим помітніший її загальний розвиток, а отже і більші можливості засвоєння навчального матеріалу в навчальному закладі, та повної, або часткової адаптації такої дитини в суспільстві.

Останнім часом посилюється перехід глухих дітей та дітей зі зниженим слухом до масової загальноосвітньої школи. Тому важливою і гострою стала проблема психолого-педагогічного супроводу дітей з вадами слуху в процесі навчання цих дітей в масовій школі.

Такий супровід дітей має багато аспектів, ми коротко зупинимося тільки на декількох з них, це: психолого-педагогічний супровід дітей з вадою слуху в масовій школі; супровід в процесі навчання дітей з вадою слуху в масовій школі по загальноосвітнім дисциплінам; супровід дітей з вадою слуху по спеціальним дисциплінам (розвиток слухового сприймання, формування вимови); організація супроводу в родині.

В масовій школі не займаються розвитком слухового сприймання і формуванням вимови. Тому при організації супроводу дитини з вадою слуху необхідно обумовити індивідуальний навчальний маршрут і скласти програму з розвитку слухового сприймання і формування вимови. Головним, принциповим підходом при складанні цих програм повинна стати її індивідуалізація. Індивідуалізація можлива на основі попередньої і контрольної діагностики, по мірі навчання в масовій школі. В основу індивідуальної програми може бути покладено: стан слуху та ступень його збереженості; стан вимови; рівень розвитку мовлення; прогнозування просування дитини у засвоєнні матеріалу; рівень навчальності.

При складанні індивідуальної програми слід спиратися на індивідуальні можливості дитини, на зв'язок з загальноосвітніми предметами і засвоєним матеріалом в масовій школі. Програма повинна носити розвиваючий характер і спрямовуватись на полегшення оволодінням матеріалу з загальноосвітніх предметів засвоєного в класі і матеріалу випереджувального характеру.

Головними розділами програми з розвитку слухового сприймання і формування вимови можуть бути: розрізнення матеріалу з загальноосвітніх дисциплін; термінів, виразів, праяв; розрізнення ритміко-інтонаційної виразності мови.

Розділами програми з формування вимови можуть бути: постановка відсутніх звуків мови, корекція дефектів вимови, оволодіння ритміко-інтонаційною структурою мови.

Розділами програми психологічного супроводу можуть бути: розвиток психічних функцій, у яких у дитини можуть бути відхилення, формування мислинневих операцій, зняття стресових ситуацій, якщо такі виникли в процесі спілкування з однолітками з нормальним слухом.

Організація супроводу здійснюється психологом і дефектологом в умовах масової школи чи в спеціальних Центрах корекційного супроводу, як правило, у вигляді додаткових занять.

Розвиток слухового сприймання і формування вимови не може бути обмежений тільки спеціальними додатковими заняттями. Ця робота повинна продовжуватися дома, в колі сім'ї. З цією метою дефектолог і психолог розробляють систему додаткових завдань, які виконуються батьками у вигляді ігор, як з допомогою звукопідсилюючої апаратури, так і без неї. У розвитку слухового сприймання в домашніх умовах можливо виділити два шляхи, спираючись на рекомендації німецького сурдопедагога А. Льове (1992):

- супутній розвиток слухового сприймання і формування вимови;
- планомірний розвиток слухового сприймання і формування вимови.

Під супутнім мається на увазі використання кожної можливості, ситуації, а під плановим – спеціально організована робота на протязі 7-10 хвилин, у вигляді ігор, цікавих вправ. З цією метою необхідно використовувати як немовні звуки, так і мовлення.

В природних умовах формується міцна звичка слухати звуки навколишнього середовища, мову оточуючих людей, осмислювати мову і використовувати ці зразки у самостійному мовленні. З дітьми, які мають ваду слуху, потрібно всі ігри оформлювати мовою і вводити її в мову дитини для того, щоб підсилити її цікавість до гри, а згодом до навчання.

В наслідок спеціальних вправ, у дитини з'являється вміння сприймати мову вчителя, вихователя, батьків, оточуючих її людей. В системі цієї роботи дуже важливим фактором є вміння дитини контролювати свою мову. Без цього у дитини виникають великі труднощі у використанні слуху, в роботі над вимовою і сприйманні мовлення на слухо-зоровій основі. Виходячи з цього, стає зрозуміло, що вкрай необхідно відпрацьовувати у дитини вміння контролювати особисте мовлення. Це шлях формування мовлення дитини з включенням слуху в процес сприймання мовлення, на слухо-зоровій основі. Особливого значення набуває слуховий самоконтроль при роботі над вимовою, її корекцією, автоматизацією і розвитком мовлення.

Таким чином, перераховані вище умови навчання дітей з порушенням слуху, є необхідними складовими успішного засвоєння Державного стандарту освіти загальноосвітньої школи в повному обсязі і успішного отримання ценової освіти I, II і III ступенів.

Література:

1. Н.А. Бевз. Якість вимови – важливий компонент розвитку мовлення дитини з порушенням слухом. – К.: ТОВ «ВЕТА копі сервіс», 2006. – С. 45-49.
2. Р.М. Боскис. Учителю о детях с нарушениями слуха. – М.: Просвещение, 1988. – 125 с.
3. О.А. Красильникова, Г.А. Киреева. Формирование грамматического строя речи слабослышащих школьников. – Санкт-Петербург: КАРРО, 2005. – с.-170.
4. А.А. Колупаева, Л.О. Савчук. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. – К.: Видавнича група АТОПОЛ, 2011. – с.-270.
5. Л.С. Ступникова, Г.М. Чефранова, Р.І. Якубовська. Виховання глухої дитини в сім'ї. – К.: Рад. Школа, 1975. – с.-109.